

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата архітектури, доцента кафедри архітектури та реставрації

Лукомського Юрія Володимировича

на дисертаційну роботу

Чорного Максима Сергійовича

на тему «**Технологічні принципи відтворення втрат деревини у творах мистецтва початку XVIII – першої половини XX століть**»

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю

023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

галузь знань 02 «Культура і мистецтво»

1. Актуальність теми дисертаційної роботи.

В Україні, яка виборює свою незалежність надлюдськими зусиллями, нищиться, потребує і потребуватиме фахової реставрації маса об'єктів культурної спадщини, витворених з дерева. Брак структурованого теоретичного порядку у вигляді технологічних принципів проведення реставрації зумовлює низку проблем у сучасній реставраційній практиці. Тому розробка чітких принципів реставрації пам'яток архітектури і творів мистецтва з дерева, у тому числі витворів XVIII – першої половини XX століть, яку обрав здобувач Максим Сергійович Чорний є цілком актуальною.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами та темами.

Дисертація є складовою наукових досліджень, програм, планів, тем кафедри архітектури та реставрації Інституту архітектури та дизайну Національного університету «Львівська політехніка», кафедри реставрації творів мистецтва Львівської національної академії мистецтв, а також відділу реставрації станкового живопису Львівського державного коледжу декоративного й ужиткового мистецтва імені Івана Труша.

3. Ступінь обґрунтованості сформульованих наукових положень, висновків та рекомендацій.

Робота заснована на загальноприйнятих теоретичних та емпіричних методах наукових досліджень, системному, функціональному, конкретно-

соціологічному методах, а також на широкому спектрі специфічних, в тому числі нових, методах досліджень. Запропоновані автором розв'язання та висновки узгоджуються із висновками інших науковців, підтверджуються публікаціями в наукових виданнях, апробовані на двох міжнародних та одній регіональній науково-практичних конференціях. Висновки чітко сформульовані, достатньо аргументовані та відповідають поставленим завданням.

Отож обґрунтованість викладених у роботі положень не викликає сумніву.

4. Наукова новизна отриманих результатів.

У порівнянні з дотеперішніми дослідженнями цієї тематики автор узагальнює сучасний світовий досвід та стан вивчення проблем доповнення втрат у творах мистецтва з деревини.

Максим Чорний розробив комплексну науково-практичну методичку дослідження та сформував технологію реставрації творів мистецтва з деревини, продемонструвавши їх застосування на восьми прикладах консервації та реставрації різноманітних мистецьких дерев'яних витворів початку XVIII – першої половини XX століть.

На основі узагальнення численних вимог вітчизняного, міжнародного законодавства в сфері охорони культурної спадщини та етичних норм реставраційної діяльності в роботі сформульовано чотири основні універсальні реставраційні принципи: документування, обґрунтування, безпека, автентичність (ДОБА), для проведення комплексу реставраційних заходів, спрямованих на збереження творів мистецтва та пам'яток культури.

Розроблено форму оцінювання якості проведеної реставрації (ФОР), яку засновано на універсальних принципах реставрації ДОБА, а також прогностичний аналіз сильних і слабких сторін її запровадження у практику (SWOT-аналіз).

5. Наукове і практичне значення отриманих результатів.

Отримані результати можуть використовуватися у діяльності науково-дослідних установ, експертних центрів, у процесі розробки навчальних програм у вищих навчальних закладах при підготовці фахівців за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація», складати

основу для написання нових узагальнюючих праць і підручників з реставрації, посібників для вдосконалення сучасної методики консервації та реставрації творів мистецтва з дерева, а також контролю за якістю проведення заходів, застосовуватися в практично-реставраційній діяльності та комерціалізуватися на ринку надання послуг зі збереження творів з деревини.

6. Висвітлення результатів дисертаційного дослідження.

Основні результати дисертаційного дослідження відображені в чотирьох фахових періодичних виданнях України. Ще одна публікація додатково відображає наукові результати дисертації. Результати дослідження висвітлено в матеріалах та тезах доповідей двох міжнародних та однієї регіональної конференцій. Всього у здобувача фігурує дев'ять позицій публікацій за темою дисертаційного дослідження.

7. Оцінка змісту дисертації та її завершеності.

Дисертація складається із анотації, списку публікацій здобувача за темою, вступу, чотирьох розділів результатів досліджень з ілюстраціями та таблицями, загальних висновків, списку використаних джерел та шести додатків.

У вступі викладено усі необхідні пункти наукової праці, а саме: мета, завдання, об'єкт, предмет, географічні й хронологічні межі та методи дослідження. Формулювання не викликають зауважень.

В *першому розділі* проаналізовано стан дослідженості теми, здійснено вибір джерельної бази та літератури дослідження, оглянуто тенденції реставраційної науки стосовно збереження творів з деревини на тлі українського та міжнародного законодавства, а також подано історію використання деревини, як основи для творів мистецтва.

Другий розділ присвячений розгляду загальних методик, розробці авторського методу творів мистецтва з деревини та дослідженню основних чинників їх ушкодження та руйнування.

На особливу увагу заслуговує авторський метод, який полягає у **дослідженні** (натурні, лабораторні, історіографічні та атрибуція), **консерваційних операціях** (догляд, профілактика, зміцнення, дублювання). Третім комплексом функціонування об'єкта дослідження є послідовність

реставраційних операцій (доповнення, регенерація, реконструкція, пристосування). Кожен із цих пунктів автор розлого описує та ілюструє у вигляді схем та фото вже у *третьому розділі*.

У ньому дисертант детально розкриває теоретичний та практичний аспекти у застосуванні доповнень втрат деревини у об'єктах дослідження. Логічно укладена послідовність підпунктів розділу. Найбільш пізнавальною демонстрацією «кухні» реставрації творів мистецтва з дерева є детальне опрацювання восьми різноманітних об'єктів, відреставрованих автором дослідження.

Четвертий розділ присвячений етичним та технологічним принципам доповнення деревини у творах мистецтва з дерева і в контексті проведення реставрації загалом. На підставі глибокого аналізу результатів практичного застосування методів, технологій і матеріалів, проведеного опитування, недоліках реставраційної науки, вимогах міжнародного і вітчизняного пам'яткоохоронного законодавства та високих стандартах професійної етики розроблено чотири всеохоплюючі технологічні принципи: 1 – принцип комплексного наукового і мінімально-інвазійного обґрунтування реставраційних заходів; 2 – принцип збереження автентичності і визначеності реставраційних доповнень; 3 – принцип універсальної безпеки; 4 – принцип процесуальності та документальної фіксації реставраційних заходів. Ці універсальні чотири принципи реставрації, скорочені аббревіатурою ДОБА, дали можливість автору розробити спеціальну форму оцінювання реставрації, скорочено ФОР, яка покликана сприяти їх реалізації на практиці. Аналізуючи перспективи реального функціонування принципів ДОБА і їх оцінювання шляхом ФОР, автор висновує, що впровадження такої системи стане перспективним інструментом у розвитку реставраційної сфери, зокрема у ділянці реставрації творів мистецтва з дерева.

8. Оцінка мови, стилю та оформлення дисертаційної роботи.

Дисертацію написано науковим стилем, українською мовою. Текстову частину викладено логічно з доречним використанням наукової термінології. Робота характеризується єдністю змісту та викладу інформації.

9. Дискусійні положення та зауваження до роботи.

Слід доповнити і впорядкувати список використаних у роботі джерел. Наприклад: на стор. 27 є перші два посилання на О. Рішняка не представлені у списку використаних джерел. Те саме стосується посилань на Т. Тимченка, В. Цитовича та ін., які теж у кінцевому списку не фігурують. Немає там праць самого автора за темою дослідження (можливо, вони згідно сучасних вимог не вимагаються?). Натомість перше посилання, яке у списку на М. Robertson є аж на 31 стор. Тому науковий апарат дисертації вважаю недооформленим.

10. Загальні висновки щодо дисертаційної роботи та її відповідність вимогам до кваліфікаційних робіт.

Дисертація М. С. Чорного «Технологічні принципи відтворення втрат деревини у творах мистецтва початку XVIII – першої половини XX століть» викладена чітко, послідовно, доступно. Зміст, структура, оформлення і кількість публікацій відповідають усім вимогам. Дане дисертаційне дослідження є актуальним, завершеним і самостійним. Дисертація відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами від 12.07.2019 р.), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р.)

Здобувач Чорний Максим Сергійович заслуговує на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» в галузі знань 02 «Культура і мистецтво».

Рецензент:

Кандидат архітектури, доцент
кафедри архітектури та реставрації

Національного університету

«Львівська політехніка»

Юрій ЛУКОМСЬКИЙ